

Vizionarismul academicianului Andrei Galben VS Sindromul homo basarabeanus

Dragoș VICOL,
profesor universitar, doctor habilitat

Recentul **Apel** adresat de academicianul Andrei Galben, rectorul ULIM, oamenilor politici, guvernanților, savanților, intelectualilor, businessmenilor, tuturor cetățenilor din Republica Moldova, care a fost inserat în paginile săptămânalului „Literatura și arta” din 24 mai a.c., a suscitât un interes viu în societate, constituindu-se într-un imbold/impuls de trezire a conștiinței noastre naționale.

Acest **Apel** este, de fapt, un veritabil studiu pansiv, cu forță de manifest socio-cultural-politic, menit să radiografieze esențele etno-psi-hice ale neamului nostru, pe de o parte, și să contureze devenirea istorică a românilor basarabeni în context geopolitic, pe de altă parte. Prin profunzimea și perspicacitatea judecăților de valoare **Apelul** posedă valențe de verdict, căci cele afirmate cu privire la problema culturii generale, culturii juridice, istoriei și limbii, confesiunii, considerațiile adânci referitoare la destinul și imperativele generației tinere au valoare intrinsecă, de netăgăduit, transformându-se în precepte axiomatice.

Personal, n-am mai întâlnit până în prezent la istoricii și filozofii basarabeni o încercare de-a lămuri istoria națională, atât de zbuciumată, prin firea noastră, prin felul nostru de a fi și de a trăi, prin trăsăturile psihice specifice semenilor noștri. Am citit doar studii prin care vina pentru trecutul tragic și zguduitoare este dată pe forțele externe, transcendente, care au existat involuntar de voința noastră: că ne aflăm la Porțile Europei, că trăim la hotarul dintre civilizație și barbarie, că suntem așezați la întretărirea marilor drumuri comerciale, că popoarele vecine și-au rezolvat totdeauna interesele lor pe contul nostru.

Desigur, amplasarea geografică pe bătrânul continent este un factor obiectiv, care a jucat un rol decisiv în trecerea noastră prin timp, cel puțin în ultimele două secole, de când am fost ruși de la rădăcinile neamului, și până azi când s-au ivit condiții propice de a ne întoarce la izvorul ce ne-a dat suflare.

Însă un studiu asupra trecutului, făcut numai prin prisma voinței altor popoare asupra noastră, este destul de incomplet dacă nu vom ține cont de mișcările ce au loc pe aceste plaiuri, în sânul basarabenilor. Căci, odată ce ne-am constituit ca națiune, suntem un popor viu, cu un spirit și o cultură autonome, avem trăsături psihice bine determinate, de care nu putem să nu ținem cont acum, când vrem să ne întoarcem la ființa care am fost la începuturi.

Așadar, după cum observă judicios academicianul Galben, una dintre particularitățile fundamentale ale basarabenilor, sedimentată după lungile secole de exploatare, mai întâi slavă, turcă, apoi iarăși slavă, este lipsa optimismului spre o existență liberă și demnă, este fatalismul negru ce ne-a fost implantat în suflet. De la cine, mă între și vă întreb, să fi împrumutat strămoșii noștri acest blestemat sentiment de la slavi sau de la osmani? Posibil că și de la unii și de la alții. Slavii rar când au crezut în forțele proprii. Idealul lor dintotdeauna a fost Tătuca Țarul.

Dar ideea destinului o găsim la basarabeni încă în Evul Mediu, în epoca dominației otomane, când băștinașii nu erau apărați de nimeni. De atunci, probabil, ne-a rămas credința în „soarta cea oarbă”, în predestinare. Vorba veche: „ce ți-e scris, în frunte ți-e pus”. Pe bună dreptate, academicianul Andrei Galben afirmă că „acest complex l-am moștenit din moși-strămoși, căci un popor care nu a dominat pe parcursul veacurilor alte popoare are un stereotip diminuat de apreciere a valorilor și relațiilor interetnice”. Acest spirit al fatalității n-a putut să nu se răsfrângă și asupra felului nostru de a fi. Suntem melancolici și încrezători: ascultați doinele și cântecele noastre de jale. Noi nu cântăm în ele victoriile și ridicările noastre, ci mai degrabă durerile și decăderile proprii.

Spiritul destinului i-a făcut pe basarabean incapabil de a se entuziasma și a purcede la făurirea unor lucruri mărețe. Spuneți-mi, cu ce edificii grandioase putem excela? Basarabeanul chiar și atunci când i s-a părut că nu-l mai încurcă nimic de a realiza ceva durabil, nu s-a putut lăsa în fantezia cu care l-a înzestrat Dumnezeu. Se vede că am fost anatemizați să nu acceptăm nimic țară o îndelungată și chinuitoare hotărâre, după care, totuși, lăsăm totul baltă...

Dar parcă au existat puține momente în istoria noastră când am putut să ne încăirăm cu dușmanii numeroși și să ne cucerim neatârnată? Adevărul e dureros și am să fiu denigrat dacă am să-l pronunț. Ne-am fi putut cuceri de atâtea ori libertatea, de n-am fi avut semănat în suflet cel mai rușinos și mai oribil sentiment - suntem capabili de orice trădare, ne putem converti de mii de ori! Conștiința noastră a stat întotdeauna la încercare între „**câștigul propriu**” și „**câștigul național**”. Iar cumpăna de cele mai multe ori înclinat spre egolatrie. Când a fost vorba de parvenirea personală nu ne-am iertat nici părinții, nici frații, nu numai poporul. Inefabil!

Nefastele secole de exploatare și mizerie ne-au făcut să avem îndoieli chiar și asupra sensului intim al vieții. E greu de spus în cine cred azi mai mult basarabeni: în Dumnezeu sau în diavol? De aici vine și incertitudinea noastră în toate, de aici și complexul infiorității față de celelalte popoare.

Faptul că de atâta amar de vreme n-am fost stăpâni pe pământul și munca noastră, pe comorile create de noi, ne-a dus spre o lene totală, levantină, o lene de care sunt lipsite popoarele mari.

Și dacă semințiile civilizate și-au creat demult un cult al muncii, dacă apologia succesului domină la eic întreaga societate, noi am rămas încătușați de spiritul metafizic, nu vrem să producem mai mult decât să pu murim de foame, așteptăm să ni se dea totul de-a gata. **Și aici academicianul Andrei Galben punctează cu exactitate: „Dar și noi, urmașii acestui neam apărut în epoca medievală, nu depunem eforturi pentru a demonstra că de la începutul**

secolului XVIII și până în prezent am evoluat substanțial”.

Dacă popoarele civilizate cugetă mai mult decât le trebuie pentru a trăi, noi nu ne gândim nici minim din cât avem nevoie pentru a ne asigura existența. Absența activismului practic, lenea de a cugeta ne fac imposibilă crearea marilor valori. Suntem poate cel mai indiferent popor din Europa față de destinul, față de viitorul nostru! La mai multe seminții tragediile individuale se rezolvă prin eforturi comune, în Basarabia tragediile nu se pot rezolva decât prin moarte

Una din maladiile care ne-a contaminat grav spiritul este invidia. Ea ne macină națiunea mai rău decât cariul lemnul. Succesele celor din jur ne mânănesc mai mult decât insuccesele proprii. Când vreunul dintre semeni obține ceva mai mult decât noi, suntem gata să-l strivim de pe fața pământului, numai să rămânem noi primii. Și punem în mișcare toate mijloacele pentru a-l defăima, compromite, pentru a-l ostrăciza. Mai ales, suntem necruțători când vine vorba de cei tineri, plini de elan și cutezanța.

Un viciu s-a înrădăcinat în conștiința românilor răsăriteni, adus probabil din stepele Asiei: setea de putere și înclinația spre lux. Ne place facă fim mari și tari, ne place viața Ușoară, încât atunci când ajungem la putere nu ne mai pasă de cei din jurul nostru'.

Ce ne-amai adus la starea de decădere în care ne aflăm: aroganța nemărginită, spiritul de gașcă, dar și concilianța peste măsură. Basarabeni nu sunt răi la mânie, dar nici prietenie lungă nu fac. **Dimitrie Cantemir menționa că suntem un popor fără ambiție și tenacitate, iar acad. Andrei Galben continua, afirmând că „sindromul incomodității, omeniei, leniei exagerate de care contiună să fie dominați intelectualii noștri rămâne în continuare prea puternic. Generația de tineri, reprezentată de studenții moldoveni, în mare parte continuă și viziunile generației din secolul XX”**

Însă cel mai mare păcat al nostru este indiferența față de destinul nostru, cosmopolitismul al cărui captivi suntem. Niciun popor nu privește la viitorul său cu atâta incertitudine. Pentru noi ideea de viitor este aproape inexistentă. Noi niciodată n-am crezut că putem fi o țară mare și puternică.

Este adevărat: făcând tipologia basarabeanului nu putem totalmente trece cu vederea stăpânirile care s-au succedat pe acest pământ. Veneticii, care ne-au subjugat țara, au adus de pe pământurile lor tot ce au avut mai ticălos, mai mârșav. Aceștia ne-au croit totdeauna legi draconice, ne-au interzis să vizăm idealuri luminoase. Viața strămoșilor noștri a șerpuit mai mult prin râpi, decât a mers pe drumuri drepte. Viața lor s-a asemănat adeseori cu apele unui râu, care până la amiază a curs într-o parte, iar de la amiază s-a întors înapoi.

Însă noi nu trebuie să uităm niciodată că n-am fost totdeauna așa cum am ajuns azi. La începuturi strămoșii noștri au dus o viață demnă, plină de toată lauda. Și nu este niciodată târziu să ne întoarcem la ceea ce am fost cândva. E o nerozie să concepi ființa unui neam ca fiind ceva imuabil. Și dacă dintr-un popor liber am ajuns unul înrobit, de ce dintr-un popor înrobit nu putem redeveni unul liber?

Românii dintre Prut și Nistru l-au fermecat dintotdeauna pe academicianul Andrei Galben prin bogăția spiritului, prin firea lor bună și blăixlă. dar viciile fetide, moștenite de la cotropitori, l-au dezabuzat până la exasperare.

Concluzia Apelului este că dacă vrem să ne întoarcem la ceea ce am fost cândva, să ajungem iarăși un neam mare și vîguros, o țară întinsă și bogată, nu ne rămîne decît să ne purificăm sufletul, să ne debarasăm de tot ce au semănat ticălos și mârșav veneticii în noi, să ne regăsim firea noastră candidă și sfîntă, așa cum ne-a lăsat-o Dumnezeu la începuturi.

Avem cu certitudine, în persoana autorului acestor rînduri, un om al Cețății imbatabil un intelectual, de rasă, din categoria marilor gînditori ai umanității deoarece **Apelul se înscrie organic, ca o continuitate firească, în constelația tratatelor fundamentale ale iluminiștilor Școlii Ardelene, ale enciclopedistului Dimitrie Cantemir, în plan național, ale lui Voltaire, Diderot, Jean-Jacques Rousseau, în plan universal.**